

sem látszik elbizonytalanodni abban, hogy nincs kiút számára. Az édesanyja, Györgyi Anna sírásaiban az aggodalom mellett a megkönnyebbülés könnyei is hullanak olykor. Holecskó Orsolya Sofiája legtöbbször jelentősegteljesen és óvatosan hallgat. Ha kimondja, hogy a fiúval valami nem stimmel – abban a jelenetben, amikor elhárítja, hogy a bébiszitternek ajánlkozó Nicolas vigyázzon a kis féltésztvéreére –, akkor azt sem a gyermek, sem az apja nem fogja megbocsátani neki soha.

A legsúlyosabb teher az apát játszó Marton Róbertre hárul. Ő van a legtöbbet színen, anélkül, hogy a bonyolultabb, mélyebb színészi munkához az írótól és a rendezőtől érdemi támaszt kapott volna. Negyvenhét éves, igazi férfiszínész alkatú színész. Amióta Vidnyánszky Attila érkezésekor távozott a Nemzeti Színházból, azóta társulathoz nem tartozik, ritkán látni színpadon. Lehet, hogy folyamatosabban kondicio-

nált színész többre juthatna evvel a hézagos, vázlatos szereppel. Ott van azért Marton Róbert, odateszi magát, helyenként markánsnak is mutatkozik. A darab vége felé nagyon szépen tud nézni a fiára, amikor képzeletben büszke rá. Ez a pillanat, ez a rafináltnak és költőinek szánt, becsapós álmegoldás mindenestre hat a közönségre, erősíti az empátiát. Az előadás végi csendet a nézőtéren némi szipogás és orrfúvás kíséri. Felhangzik a harmadház hosszú, lelkes tapsa. Szereti a közönség, ha érzelmeket árulnak neki a színpadról. Akár olcsón adják, akár drágán – szívesen veszi.

A **fiú**. A dunaújvárosi Bartók Kamaraszínház előadása. Író: **Florian Zeller**. Fordító: **Oláh Krisztina**. Dramaturg: **Hárs Anna**. Szereplők: **Marton Róbert, Györgyi Anna, Holecskó Orsolya, Csiby Gergely, Kiss Attila, Bágyi Márton**. Látványtervező: **Rákay Tamás**. Zene: **Bánki Mihály**. Rendező: **Dicső Dániel**.

119

Vadas József

Nyugat a Nyugatiban

Jó fél évig tartó felújítását követően újra megnyílt ősszel a Nyugati pályaudvar jobb (egykori indulási) oldalán, a csarnok melletti önálló éttermi pavilonban a McDonald's. Önmagában az esemény nem érdemelne különösebb figyelmet, noha nem egyszerű tatarozás történt, hanem alapos átfazonírozás. Korszerűsítették a megjelenését, némiképp még – üzleti nyelven szólva – a profilján is módosítottak azzal, hogy minden

péntek és szombat éjjel fényfestéssel és DJ-s közreműködéssel kísért éjszakai zenés szórakozóhely lett belőle a hangzatos Nyugati Lounge néven. Ez sem falrengető változás, persze, hiszen alig van olyan ország Európában, ahol a cégnek ne volna képvisellete. Folyamatos terjeszkedése nyomán száztizennyolc országban rendelkezik Magyarországon, a nagyvárosok mellett immár a szegényebb vidékekre is kiterjeszkedve.

Csakhogynem akármilyen helyről van szó, mivel a Nyugatiban maga a Nyugat jelent meg a rendszerváltáskor. Egy kis Amerika, ahogyan a múltját legalaposabban feldolgozó *Válasz Online* szakírója, Zsuppán András fogalmazott szemléletesen. A cég logójaként az arany M betű az államszocializmust felváltó új világ jelképe lett nálunk. Korántsem az egyedüli persze, gondoljunk csak az 1984-ben nyílt Skála Metróra, amely történetesen éppen a szomszédságában létesült az akkor még Marx nevét viselő téren. Modern bevásárlóközpontként egy csapásra véget vetett a Corvin Áruház szocializmusban is rendíthetetlen egyeduralmának éppen akkor, amikor a hajdan nagy hírű étterem olyannyira elhasználódott, hogy az üzemeltető Utasellátó Vállalat bezárni kényszerült. Míg a Gorenje hűtőszekrényért, hogy az időközben nálunk is berendezkedett piacgazdaság egy másik korabeli ikonikus darabját említsem, autóba kellett ülni, és azt a csomagtartóra kötözve Ausztriából hazatérőgerolni, a nemzetközi hamburgerhálózat idejött Magyarországra. Az első McDonald's üzlet a belvárosi Régiposta utcában nyílt meg 1988 tavaszán. Olcsónak egyáltalán nem volt mondható a korabeli hazai jövedelmi viszonyok közepette, a kínálata is szokatlan lehetett az egészen másfajta étrendhez szokott magyar publikumnak. Csaknem tízezer napi vevőjével mégis minden előzetes számítást sokszorosán felülmúló forgalmat produkált, világosan jelezve, hogy az emberek másik világra vágnak, mint amiben addig éltek. Elementáris óhajuk teljesült tehát szimbolikus értelemben azzal, hogy az 1877-ben átadott Nyuga-

ti pályaudvar akkor már több mint százszázévtendős múltra visszatekintő patinás vendéglátó-pavilonjában éppen az első szabad választás második fordulóját néhány nappal követve, 1990. április 13-án nyílt meg ez a mind a mai napig népszerű és sikeres üzlet.

Lépcső visz a bejáráthoz, majd innen, a kis épület sűrű gyalogosforgalomtól (az utca zajától is) megkímélt nyaktagjának előteréből érkezünk abba a hatalmas térbe, amelynek valódi arányai első pillanatban nem is nagyon érvényesülnek a három szintre tagolt belsőben. A vendéget az érintőképernyős kioszkok (képes megrendelőablók) hovatovább nálunk is megszokott sora fogadja a kávézós büfé mögött. Dél van, az asztalok körül olyannyira tele a zsöllye a már étkezőkkel és a még megrendelésükre várakozókkal, hogy időbe telik, amíg érzékelhetővé válik az átadópuhl mindkét oldalán a lépcső, amely a még nagyobb területű, de egyelőre nem látható galériára vezet egy rejtélyesen monstruózus szerkezet takarásában. Oda igyekezve derül ki, hogy az üvegfall mögött végtelenített futószalagon érkeznek az alagsori konyhából az enivalók. Fölötte viszont rögtön szembetűnő e chaplini iparesztétika látványát megkoronázó mezzanin a magasban, ugyancsak tele vendéggel. Ez már nem az a harsogó McDonald's, amellyel kispénzű turistaként kötöttem ismeretséget egykoron; az ezredvég nemzedékének ízlésvilágához igazodó dizájnját egy ausztrál cég tervezte. Innen a berendezés korábbiaknál intellektuálisabb igényszintje a természetes anyagok (bőr, fa, üveg és réz) dominanciájával, a kényelmes bőrbútorok (fotelok és az előtér méretes szófája),

illetve a finom paravánok jóvoltából. Az itteni elődjétől is lényegesen különbözik, noha abban, töredelmesen bevallom, belvárosi lakos létemre sosem jártam. Csupán olvasmányaimból tudom, hogy az ugyancsak közeli, a Szent István körúton működő Finta Stúdió szállodaberendezésre specializálódott munkatársa, Herrer Cézár tervezte. Miként a róla készült színes fotók mutatják, a pályaudvar öntöttvas szerkezetének égkék színében villogó lámpaestek és a sárga búrák fényében virító örökzöldek segítségével boksokra szabdalta a teret; ekként lett a szocializmus kori „sörszagú restiből” a krónikás Acsay Judit szavaival „bálterem, télikert és operettszínpad impozáns keveréke”.

A belsőépítész a múlt századfordulós architektúrához szerencsére nem nyúlt, azt ránk maradt formájában híven megtartotta, ugyanakkor fel sem vetődött benne az egykori milió időközben tönkrement részleteinek visszaállítása. Igényes kortársi megoldásaival inkább csak a belső hajdani rangjához próbált igazodni. Az akkoriban kulmináló posztmodern jegyében ezért festette feltűnősen elevenre a betétes mezőket, a padlatot pedig konyharuhamintás kövezettel burkolta. Nem kis részben ez az attraktív megjelenés indokolta egy évtizeddel később azt a korrekciót, amely a falak koloritjának lecsendesítésével és az extravagáns berendezés csillapításával egyúttal az eredeti elegáns feelinghez közelítette a belsőt. A mostani átalakítás kimondva, kimondatlanul ebben a szellemben folytatódott – mindenekelőtt a pilaszterek ismét márványos felületével, valamint a helyiség századfordulós hideg kékes-szürke színvilágával. Jól illeszked-

nek hozzájuk a bézs-barna árnyalataiban készült, minden historizáló attitűdtől mentes modern bútorok. Az étterem történetét akkurátusan megelevenítő kollégám ugyanakkor okkal tette szóvá, hogy a közel kétmilliárdos felújítás során sajnálatos módon nem került sor Scholtz Róbert neoreneszánsz fali ornamenseinek rekonstrukciójára, holott Lotz Károly közvetlen munkatársának mintáit elővarázsolni nem lett volna lehetetlen feladat Klösz Györgynek a komplexum megnyitását közvetlenül követően készült fényképei alapján. Márpedig ez a már a két háború között sem látható díszítőfestés mutatja (szemléltethette volna) talán a leglátványosabban, hogy esztétikai értelemben a pavilon eredetileg is nyugati minőségű volt. Egy bécsi iroda – személy szerint Auguste de Serres – tervezte az úri közönség, magyarán az első és másodosztályon utazók számára. Hogy az étel-szag ne zavarja az előkelőségeket, a konyhát az alagsorba száműzte, így méreteinél fogva az osztatlan tér már önmagában reprezentatív benyomást keltett. Tágabb környezete is méltó volt ehhez a nagyvonalú eleganciájához; az oldaláról nyíló és újfent ismét létező szabadtéri kert-helyiséggel, amely tavasztól – ahogy az idő jobbra fordul – nyilván újra fogadóképz. Egykor szerves része volt a kovácsoltvas kerítéssel övezett díszes parknak, végén a királyi pavilonnal. Nem azonos a néhány éve felújított királyi váróval, amely neobarokk minikastély a másik oldalon. Vele ellentétben itt semmi nem utal a múltra; tisztos rendben tartott kormányhivatal működik neutrális falai között, nem kell tehát aggódnunk a sorsa miatt.

Annak idején a pályaudvar és abban a korabeli magyar vasút high tech-jéhez, végső soron arisztokrata utasaihoz igazodott természetesen az étkezőpavilon is osztályon felülinek mondható működtetésével. Az impozáns vendéglőnek ugyanis ismert séfek voltak a bérllői; történetének ezeket a vonatkozásait azonban outsiderként nem részletezném, meghagyom a gasztronómiai kultúra olyan kiváló kutatóinak, mint Saly Noémi vagy Vánca István. Csupán annyit tennék hozzá, hogy a húszas évek derekától az államosításig Démusz János vezette a céget, akit nem utolsósorban Németh László tett széles körben halhatatlanná azzal, hogy a lányát vette feleségül. A tömegétkeztetés ebben a bő fél évszázadban akkor még minden értelemben alsóbb szintre szorult a csarnokból megközelíthető pincében egy harmadosztályú étteremmel, utóbb sörözővel, illetve az onnan az alagsorba vezető söntéssel a pór nép számára. Mondanom se kell, hogy ez az osztálytagozódás a háború utáni rendszerváltással megszűnt, a Nyugatnak így egyszerre több étterme is lett, mígnem a Hangulatra keresztelt étkezdét végül KISZ-klubbá nem alakították. Mint annyi más értékes örökség, magától értetődően a volt Démusz sem tudta megőrizni az épülethez méltó régi rangját; műszaki állapota idővel olyannyira leromlott, hogy fenntartóinak nem maradt más választásuk, mint lakatot tenni az üzlet ajtajára. A rendszerváltó kelet-európai régióra is szemet vető McDonald's tehát a nyolcvanas évek végén a régi rend benuházáját kihasználva a lehető legjobb pillanatban élt a hirtelen kínálkozó kedvező lehetőséggel, amikor megszerezte

ezt a potenciálisan rendkívül értékes ingatlant. Nem a hajdan elegáns étterem imázsát kívánta újrafényezni; nálunk is a tömegétkeztetés huszadik századi képviselőjeként jelent meg és építette ki hálózatát. Csak éppen a szocializmus évtizedeiben megszokottnál lényegesen vonzóbb feltételeket teremtett hozzá. Mind közvetlen környezetének, mind szolgáltatásainak addig nálunk elképzelhetetlenül flott minőségével vált hamarosan közkedvelté. Népszerűségéből azóta sem veszített; még csak a mostani felújítás sem volt szükséges ahhoz, hogy megtartsa vonzerejét, mert szomszédságában az állami fenntartásban maradt vasút színvonala viszont évről évre látványosan romlott, romlik továbbra is. Botrányosan kritikus állapotának tüneteiről szinte naponta értesülhetünk a műszaki hibák, balesetek, késések folyamatosan érkező híreinek jóvoltából, a nyáron fullasztóan meleg, télen zimankós szerelvények sanyarú illemhelyeiről meg közvetlen tapasztalataink lehetnek.

Közben – nem feledkezhetünk meg róla – változott a színpadkép. Nem is egyszer. 2020 májusában megkezdődött és nagyjából két évvel ezelőtt befejeződött az Eiffel-iroda által tervezett és épített pályaudvari csarnok rekonstrukciója. Az öntöttvas elemek csillogása és a rendbe tett nyers téglahomlokzat sem feledtetheti azonban, hogy a műemlék szerkezet állagmegóvásával egyúttal az életvédelmet is szolgáló tatarozás csupán ráncfelvarrásnak minősül. Nem az épület, hanem a vasút szempontjából. Csak szembesítenünk kell azzal a pályázattal, amelyet a Nyugati pályaudvar jövőjéről írtak ki 2021 őszén a Budapest és agglomer-

rációjának összehangolt közlekedés-fejlesztésére hivatott, európai uniós forrásokhoz kapcsolódó projekt keretében. Hiába volt nagy az érdeklődés (a jelentkezők körét szűkíteni kellett), és hirdettek egy év múlva már győztest is, optimizmusunk korainak bizonyult a brit Grimshaw Architects és négy díjazott társának koncepciózus tervei láttán. Vonzó jövőképet rajzoltak ugyan azzal, hogy összeköttetést teremtenek a Duna alá javasolt vasúti alagút révén a rothadó épületével már jó ideje felújításért esedező Kelenföld és a Nyugati között úgy, hogy közben a Széll Kálmán téri metróra is át lehessen szállni. Elképzeléseik szerint az érkező (részben föld alatti) járatoknak a Nagykörúttól jóval távolabbra tolva új fogadócsarnok létesült volna, Rákosrendező funkcióit is átvéve, hogy mini-Dubaj helyett Angyalföld és Zugló között kertes lakóövezet létesülhessen, a műemléki Eiffel-csarnokban pedig boltokkal, kávézókkal,

éttermekkel berendezkedő új városi köztér. Reménykedni lehetett abban is, hogy ráadásként a Kádár kori felüljáróval megbuherált Nyugati tér szintén európai nagyvároshoz méltó arculatot kap. Ebben a perspektívában aztán nyilvánvalóan újra napirendre került volna a gyorsbűfé pozíciója és egy esetleges luxusétterem ismét aktuális víziója egykori helyén. Csakhogy a kormányzat a „háborús helyzet” rá háruló kötelezettségeire hivatkozva 2023. január 17-i határozatával kihátrált ebből a jövőorientált és értékrendjében is vérbeli nyugati projektből, mivel nem kívánt együttműködni Brüsszellel. Egyelőre marad tehát nekünk a nagyviláginak csak helyelközzel mondható McDonald’s.

A felújított McDonald’s a Nyugati étkezőpavilonjában. Tervező: **Landini Architects**, magyar partnere **Sass Géza**.

123

Mélyi József

Sokaság, kettősség, egyneműség

Körbejárva Vojnich Erzsébet és Szűts Miklós műveinek nagyszabású tárlatán a Godot Intézetben maga a kiállítás modern alapeszméje, illetve annak eredendő problémája furakodhat a néző gondolatai közé. Nem az a régi nagy kérdés, amit Georg Simmel már 1890-ben felvetett, miszerint a műveket egymás mellé soroló művészeti kiállítások túldimenzionáltak, és így túlterhelhetik nézőiket. Ebben

az esetben erről szó sincs, a látogató inkább örül, hogy egy megfelelő méretű térben, gondosan rendezetten láthatja két kiemelkedő festő munkáit. Nem, a problémát inkább valóban a „többszöriség” okozhatja. Hogy a néző a sokaságtól mintha nem láthatna rá igazán az egyes képre; mintha minden motívumot, minden színfoltot, minden egyes térillúziót csak a megelőző és következő képek